

Spredning av nettverksarbeid på sykehjem

*Et prosjekt for å spre kunnskap og erfaringer fra prosjektet
“Gjemt, men ikke glemt?” (2010-2013) ved
Ammerudhjemmet bo- og kultursenter / Kirkens Bymisjon Oslo*

**Rapport til Extrastiftelsen, område Forebygging,
for årene 2015 og 2016**

Prosjekt 1130

Forord:

Det handler om å høre til!

«Spørsmålet er ikke, som for Hamlet, å være eller ikke være, men å tilhøre eller ikke tilhøre.»
(Marcel Proust)

I 2010 startet vi med nettverksprosjektet «Gjemt, men ikke glemt?» på Ammerudhjemmet bo- og kultursenter som drives av Stiftelsen Kirkens Bymisjon Oslo.

Extrastiftelsen støttet prosjektet i 2 faser, fase 1 i årene 2010 og 2011 og fase 2 i årene 2012 og 2013.

På bakgrunn av de gode erfaringene vi hadde gjort og stor ekstern interesse, søkte og mottok vi midler fra Extrastiftelsen for årene 2015 og 2016 for å spre våre erfaringer og inspirere andre sykehjem til å starte et systematisk nettverksarbeid. Vi har vært inne på 7 sykehjem i Oslo med et bredere samarbeid og har i tillegg hatt undervisning i andre fora.

Vi ønsker gjennom rapporten å gi et bilde av de erfaringene vi har gjort i prosjektperioden, både når det gjelder gode erfaringer og utfordringer.

En stor takk til Extrastiftelsen som har støttet prosjektet.

Tidligere bymisjonsprest Eivind Willoch har arbeidet som frivillig i prosjektet og har vært en sentral samarbeidspartner i hele prosjektperioden. Rådgiver i Kirkens Bymisjon Oslo, Gudmund Fosse har bistått med veiledning og vært en ressursperson i dette arbeidet i alle årene. Takk til dere!

Oslo, 18. januar 2017

Lisbeth J. Nordin
Prosjektleder

Innholdsfortegnelse:

1. Bakgrunn.....	s. 1
2. Målsetting for prosjektet.....	s. 2
3. Prosjektets gjennomføring og metode.....	s. 2
4. Resultater og resultatvurdering.....	s. 4
5. Oppsummering og videre planer.....	s. 6
Litteraturliste	s. 8

1.Bakgrunn:

Prosjektet «Gjemt, men ikke glemt?», fase 1.

I 2010 startet vi et to årig nettverksprosjektet på Ammerudhjemmet med støtte fra Extrastiftelsen Helse- og Rehabilitering.

Bakgrunnen for prosjektet var at erfaring viser at nettverket ofte svekkes med alder og gjennom et sykdomsforløp og at denne tendensen forsterkes ved flytting til sykehjem. Samtidig uttrykker mange av våre beboere at når de har det best, ja det er når familie og venner kommer på besøk.

Forskningen om den helsemessige betydningen av et aktivt og godt sosialt nettverk viser klare årsakssammenhenger, både når det gjelder personers livskvalitet og den mentale og somatiske helsen (Fyrand, 2003).

Målet med prosjektet var gjennom systematisk nettverksarbeid å bidra til at våre beboere kunne opprettholde kontakt med familie, venner, tidligere naboer, kollegaer og det foreningsliv de hadde vært en del av gjennom livet.

I fase 1 av prosjektet inviterte vi 10 beboere og deres pårørende til å delta.

Prosjektet «Gjemt, men ikke glemt?», fase 2

Erfaringer og tilbakemeldinger fra pårørende og ansatte i denne fasen, var så gode at vi søkte Extrastiftelsen Helse- og Rehabilitering om prosjektmidler for ytterligere 2 år for å implementere nettverksarbeidet. I denne fasen var målet at alle nye beboere skulle få tilbud om nettverksarbeid.

Da fikk vi møte et bredere spekter av pårørende.

Vi erfarte at det er store variasjoner blant pårørende i åpenhet og blick for å tenke nettverk. Det er også store forskjeller når det gjelder beboernes faktiske nettverk.

Vi hadde erfart at nettverksarbeid burde sees i en større sammenheng og valgte derfor å implementere det som en del av kvalitetssystemet sammen med kultur- og nærmiljøarbeid, aktivitet og kirke.

Nøkkelen til å sette nettverksarbeid i system på Ammerudhjemmet, var å få det inn i prosedyrer for førstegangssamtaler og at kultur- eller frivilligleder var med i en del av samtalen for å orientere om kultur- og frivilligarbeidet, aktivitet og kirke og tilby samarbeid om å invitere inn beboernes nettverk. På denne måten ble nettverksarbeidet satt inn i en naturlig sammenheng.

I forhold til personalet har det vært viktig å bygge faglig forståelse og bevissthet for mulighetene som ligger i nettverksarbeid og drøfte hvilke grep man kan ta for at dette perspektivet blir en naturlig del av det daglige arbeidet. Implisitt i prosjektet har vært å utvikle og fylle frivilliglederrollen med nytt faglig innhold, slik at denne også blir en ressursperson i nettverksarbeid på sykehjem. Vi har erfart at nettverksprosjektet har bidratt til et mer systematisk frivilligarbeid, fordi frivilligleder har fått bedre kunnskap om den enkelte beboers nettverk og dermed har kunnet bygge nye nettverk med frivillige rundt beboere. På den måten har frivillig- og nettverksarbeidet forsterket hverandre gjensidig.

Prosjektet har vært faglig forankret gjennom veiledning med professor Live Fyrand.

Nettverksprosjektet på Ammerudhjemmet fikk i 2013 *Oslo Kommunes Seniorpris* for beste tiltak for å gjøre sykehjemmet til beboernes hjem. Nærmere informasjon se [her](#). Det ga oss inspirasjon til videre satsning og ytterligere tro på verdien av dette arbeidet. Utover dette, kan dere lese mer om Ammerudhjemmet og vår virksomhet på www.bymisjon.no/ammerudhjemmet

Bakgrunn for søknaden for 2015 og 2016: Spredning av nettverksarbeid på sykehjem:

Gjennom alle fire prosjektårene har det vært stor ekstern interesse for nettverksarbeidet. Den store interessen var bakgrunnen for at vi søkte prosjektmidler for å spre nettverksperspektivet i 2015 og 2016.

Vi har utarbeidet en *erfaringsbasert veileder i nettverksarbeid på sykehjem* og laget en *undervisningsfilm* for å vekke interesse og skape forståelse for dette perspektivet. Disse to elementene vil være viktige *verktøy* i arbeidet med å spre våre erfaringer. Disse gir konkrete innspill på *hvorfor og hvordan* man kan starte dette spennende utviklingsarbeidet med de ressursene og erfaringene man har lokalt på de ulike stedene. Veileder og film er til salgs på www.bymisjon.no/utgivelser

2. Målsetting for prosjektet:

Vårt mål var å inspirere andre til å starte opp med nettverksarbeid på sykehjem og dele de erfaringene vi har gjort. Flere driver med nettverksarbeid uten at dette er et målbevisst utviklingsarbeid. Det er viktig å bevisstgjøre andre på det de gjør og inspirere dem til å videreutvikle det.

Parallelt med å spre våre erfaringer fra prosjektet, er det viktig for oss å høste flere erfaringer for å videreutvikle nettverksarbeidet. Dette fordi vi har sett at det er en lang vei å gå fra ønske om å arbeide systematisk med nettverket til den enkelte beboer, til at det blir en naturlig og integrert del av hverdagen på sykehjem.

3. Prosjektets gjennomføring og metode:

Skisse av innhold, metode og fokus i undervisningen

Vi har erfart at det er en omfattende prosess å komme i gang med et systematisk nettverksarbeid. Sykehjemmene har derfor vært invitert til et bredere samarbeid. Vi har i tillegg til undervisning tilbudt veiledning og oppfølging når de er i gang med det praktiske arbeidet.

Følgende sykehjem har vært invitert til å delta i prosjektet:

St. Hallvardshjemmet, Vålerenga bo- og servicesenter, Sofienbergsenteret, Bekkelagshjemmet, Nordberghjemmet, Paulus sykehjem og Lindeberg Sykehjem.

Vi har utarbeidet et innledende undervisningsopplegg for de deltagende sykehjem, og har bygget dette på hovedelementene i veilederen, som bl.a.:

- Hva er nettverksarbeid?
- Nettverksarbeid for den enkelte beboer.
- Hvordan kartlegge og mobilisere nettverket – metoder.
- Hvorfor kommer så få på besøk til beboere på sykehjem / hvordan jobbe systematisk for å invitere nettverket inn.
- Nettverksarbeid integrert i den daglige driften.
- Nettverksarbeid for alle?
- Utvikling av frivilliglederrollen - om å vitalisere, revitalisere og bygge nye nettverk rundt beboerne med frivillige.
- Nettverksarbeid – et mulig perspektiv på alle sykehjem?
- Det åpne sykehjem – en ideell modell for nettverksbygging. Her berører vi temaer som nærmiljø, kultur, frivillighet, pårørende, tverrfaglighet etc.

I oppfølgingsarbeidet og veiledningsprosessen med det enkelte sykehjem, har vi lagt til rette for et individuelt løp basert på hva de allerede gjør av nettverksarbeid og hvordan dette kan utvikles med de ressursene de har.

Hva har vi gjort helt konkret?

- Vi startet med å ha møter med ledere / kvalitetsrådgivere på alle sykehjemmene for å sikre at det var forankret der og for å få innspill til hvordan vi skulle jobbe videre.
- Deretter har vi gått inn på hver enkelt avdeling med undervisning og oppfølging etter behov og over tid.
- Til slutt har vi hatt en runde på de avdelingene hvor vi har vært og fått innspill og tilbakemeldinger på spredningsarbeidet.

Vi har lagt stor vekt på å ta nettverksarbeid opp i førstegangssamtale med nye beboere og pårørende. Fokuset er da:

- For det første å kartlegge beboerens nettverk.
- For det andre å jobbe sammen med pårørende for å invitere inn nettverket.
- For det tredje å kartlegger behov for å utvikle nytt nettverk.
- For det fjerde å informerer om kulturarbeid, kirkelig arbeid, grupper og aktiviteter. Dette fordi vi er opptatt av nettverksbyggende arbeid på alle nivåer og ser både kulturarbeid, kirkelig arbeid, grupper og aktiviteter som nettverksbyggende.

Undervisning i andre fora:

I tillegg til at vi undervist og fulgt opp de deltagende sykehjem, ha vi undervist om nettverksarbeid i følgende fora:

2015:

5. februar:	Undervisning på Kulturarbeiderskolen
23.-24. mars:	Innlegg på Arendalskonferansen, Det demensvennlige samfunn
26. mars:	Besøk av sosionomstudenter, Diakonhjemmet høyskole
15. april:	Undervisning ved Opplæringsprogram for frivilligkoordinering – eldreomsorg, Verdighetscenteret

21. april:	Besøk fra Melhus videregående skole
22. mai:	Undervisning på St. Hanshaugen Frivilligsentral
27. mai:	Besøk fra Kongsberg videregående skole
10. og 11. juni:	Innlegg på Arendalskonferansen, dypdykk
19. juni:	Besøk fra sykehuset i Østfold
21. september:	Undervisning på Aktiv omsorg i Grimstad
22.-23. september:	Besøk fra Grimstad Kommune
13.-14. oktober:	Besøk fra Sogndalen
21. oktober:	Undervisning ved Opplæringsprogram for frivilligkoordinering – eldreomsorg, Verdighetsenteret

2016:

21. januar:	Undervisning i Nettverket for besøkstjenesten i Oslo Røde Kors
05. februar:	Undervisning på Kulturarbeiderskolen
11. februar:	Besøk fra Skedsmo Kommune
16. -18. februar:	Hospitering på Ammerudhjemmet: Marit Smith Sørhøy, lærer for helsefagarbeidere, Steinkjer videregående skole
17. februar:	Undervisning for studenter og lærlinger
18. februar:	Besøk fra Dignio med representanter fra Kina
29. februar:	Besøk av sosionomstudenter, Diakonhjemmet Høgskole
4. mai:	Besøk fra Fredrikstad Kommune
29. april:	Undervisning Sykepleierstudenter
23. mai-10. juni:	Besøk av student fra Diakonova Høgskole, «Hva gir livet mening?»
13. og 20. mai:	Besøk av student fra Westerdahls
24. mai:	Besøk fra Engelsborg Ressurssenter

4. Resultater og resultatvurdering:

Av de syv sykehjemmene har alle i de første samtalene vist et stort engasjement for tema «Nettverksarbeid på sykehjem», men i praksis er det 5 som har gått inn på et bredere samarbeid over tid. Her har vi vært inne på hver enkelt avdeling flere ganger i prosjektperioden.

Følgende har blitt gjort for å utvikle nettverksarbeidet:

- De tar det opp i førstegangssamtaler med nye beboere.
- En sier at de nå tar det opp på en måte som gjør at pårørende sprer det i nettverket. Dette har resultert i besøk fra flere venner og tidligere naboer enn før og har bidratt til å utvikle arbeidet.
- Flere forteller at de tar det opp på pårørendemøter.
- De fleste sier at de har fått det inn som en del av det daglige arbeidet. En avdeling opplever at de ikke er helt i mål og ønsker derfor mer undervisning. Utover det sier alle at de har fått tilstrekkelig undervisning.
- I tilbakemeldingene sier avdelingene at de har fått større forståelse for å arbeide med perspektivet og at de nå gjør det mer systematisk.

Jeg vil komme med to konkrete eksempler for å vise hvor mye godt nettverksarbeid som gjøres. Deretter vil jeg tydeliggjøre noen utfordringer:

Gode eksempler:

I det første eksempelet er det en avdeling på et sykehjem som lager permer om beboernes liv «Mitt livs historie» og her har de tegnet nettverkskart for den enkelte, både med det nettverket de har hatt gjennom livet og det nye nettverket de har fått på sykehjemmet, både av med beboere og ansatte.

Det blir også sendt nyhetsbrev til pårørende og kulturprogram til nettverket.

På en annen avdeling på det samme sykehjemmet inviteres beboere fra andre avdelinger og naboer til herrekvelder en gang i måneden.

Og beboere møter kjente til venninnetreff på et ressurscenter som ligger i tilknytning til sykehjemmet.

Det andre eksempelet er fra et sykehjem hvor de har sett resultater av at en pårørende leverte brev til mors venninner i nabolaget om at hun hadde flyttet inn på sykehjemmet. Dagen etter kom flere av venninnene.

I Nordstrand blad sto det i august en reportasje fra det samme sykehjem om at de hadde invitert beboere, venner, naboer og seniorer til en storstilt sommerkonsert i hagen.

Kultur- og frivilligkoordinator forteller til avisen at dette er en del av arbeidet for å få sykehjemmet til å være en enda større del av nærmiljøet, skape liv i hagen og lokalmiljøet og gjøre terskelen lav for å besøke de som bor på sykehjem.

Denne måten å tenke på er en viktig del av et nettverksbyggende arbeid.

Utfordringer:

På spørsmål om hva som har vært utfordrende, opplever flere at det er vanskelig å få med pårørende på samarbeidet og at mange ikke har nettverk utover den nærmeste eller at nettverket er «utslitt» innen beboeren kommer på sykehjem.

Da har tiltaket vært å tenke nettverk på flere nivåer:

- Koblinger mellom beboere som kan trives sammen, både på avdeling og på tvers av avdelinger.
- Deltagelse i grupper og på aktiviteter.
- Bygging av nytt nettverk med frivillige besøksvenner.

En annen utfordring er å jobbe kontinuerlig med perspektivet fordi det «drukner» i en travel hverdag.

- Noen har forsøkt å løse det ved å sette det på dagsorden på avdelingsmøte.

Det har vært stort engasjement for nettverksarbeidet og ønske om å arbeide systematisk med dette perspektivet. Vi har likevel sett at det er en lang vei fra engasjement for perspektivet til implementering.

Gjennom prosjektperioden har vi erfart at vi hele tiden må holde i samarbeidet med sykehjemmene og avdelingene. I perioder har det stoppet opp av ulike årsaker, og vi har måttet ta nye initiativ. Vi har også sett at fokuset har endret seg ved skifte av avdelingsleder. Dette viser at arbeidet er personavhengig. For å motvirke det, har vi vært veldig opptatt av at arbeidet med nettverk skal inn i prosedyrer.

Erfaringer fra Ammerudhjemmet:

På Ammerudhjemmet har vi oppnådd gode samarbeidsformer med mange pårørende og ser også at det har gitt ringvirkninger mellom alle parter i miljøet. Flere pårørende enn tidligere

deltar sammen med sine på arrangement. Frivillige har fått større bevissthet for den rollen de har. Det bidrar til et rikere og bredere sosialt liv. Prosjektet har også stimulert til at vi jobber bedre tverrfaglig.

Fra vi startet dette arbeidet i 2010, mener vi å se en tendens til at de som flytter inn på sykehjem blir stadig eldre og sykere. Det gjør at mange har mindre og mer sårbare nettverk. Da har det vært viktig for oss å bygge nye nettverk med frivillige, slik at det gamle og nye nettverket til sammen kan bidra til at beboere får et rikere sosialt liv.

Undervisning i andre fora:

Vi har fått mange forespørsler om undervisning. Det tar vi som et signal på at det er stor interesse for perspektivet og at mange har hørt om prosjektet.

5. Oppsummering og videre planer:

Oppsummering:

I løpet av prosjektperioden har vi sett at det er lang vei fra ide til handling - og fra begynnende handling til implementering.

Vi har sett at det har vært sårbart ved skifte av ledere. Da har det vært vanskelig å videreføre arbeidet og vi har startet litt forfra igjen. Det er derfor viktig å ha dette i systemer og rutiner, så vi sikrer det i slike overganger. Videre har vi erfart at det er like viktig at nettverksarbeid er en del av kvalitetssystemet som sykepleierfaglige og andre prosedyrer.

Vi har erfart at kultur- og nærmiljøarbeid, frivillighet- og nettverksarbeid og pårørendearbeid, som er grunnpilarene i det åpne sykehjemmet, er elementer som hver for seg bidrar til å skape relasjoner mellom mennesker og forsterker hverandre i et dynamisk samspill. Det åpne sykehjemmet er utvilsomt en god arena for å utvikle nettverksarbeid.

Basert på våre erfaringer, er følgende punkter viktig for å sikre et vellykket spredningsarbeid:

1. Det må være forankret i ledelsen.
Noe av det viktigste er at ledelsen ser verdien av perspektivet og virkelig vil jobbe med det. Når det er forankret i ledelsen, forutsetter jeg det er satt mål og tiltak, ansvarspersoner og tid for evaluering.
2. Det må være en enighet om hvordan nettverksarbeidet skal organiseres og det må være en ansvarsperson på hver virksomhet som holder i det, slik at ansvaret ikke pulveriseres.
3. Vi må ta utgangspunkt i det gode arbeid som gjøres på den enkelte avdeling og bygge videre på det.
4. Samtidig er det viktig med rom til å tilpasse det til egen virksomhet og få et eierforhold til det.
5. Det er viktig å inspirere hele personalgruppen gjennom undervisning.
6. For de fleste, er det nødvendig at det blir fulgt opp over tid.
7. Det er avgjørende at det kommer inn i kvalitetssystemet og blir en del av det daglige arbeidet.
8. Vi har utarbeidet heftet «Nettverksarbeid på sykehjem» og har erfart at det er viktig at arbeidet blir dokumentert. Denne veilederen gir innspill til hvordan man kan arbeide systematisk med dette viktige perspektivet ut i fra de ressurser man har.

Prosjektet er omtalt i følgende meldinger / bøker:

- Stortingsmelding 29, Morgendagens omsorg (1).
- Siste utgave av boka «Sosialt nettverk, teori og praksis» av Professor i sosialt nettverk Live Fyrand (2).
- Kapittel om nettverksarbeid på sykehjem i en bok som vil bli utgitt av Aktiv Omsorg, skrevet av Rådgiver i Kirkens bymisjon Oslo, Gudmund Fosse.
- Kapittel i Frivillighetsboken som vil bli utgitt av Verdighetscenteret, skrevet av Frivilligleder /Prosjektleder Lisbeth J. Nordin
- Nettverksarbeid på sykehjem. Kirkens Bymisjon Oslo (3).

Videre planer:

På Ammerudhjemmet vil arbeidet bli videreført innenfor de rammene vi nå har. Vi ønsker å videreutvikle frivilligarbeidet og nettverksarbeidet slik at disse fortsetter å forsterke hverandre gjensidig.

Dette vil derfor fortsatt bli en av frivilligleders oppgaver.

Vi vil også i fremtiden være åpne for å dele våre erfaringer i den grad vi har kapasitet til det.

Litteraturliste:

1. Meld. St. 29 (2012-2013:70) Morgendagens omsorg. Helse- og omsorgsdepartementet
2. Nordin, Lisbeth J. og Willoch, Eivind. Nettverksarbeid på sykehjem. Kirkens Bymisjon Oslo (2013) (www.bymisjon.no/utgivelser)
3. Fyrand, Live. Sosialt nettverk. Teori og Praksis. Universitetsforlaget (3. utgave 2016:95, 266)